

KAJ PA PRIDEVNIK?

V glagolu je moč slovenskega jezika, so nas učili in nas učijo. V tem je velika modrost in pol poti do domačega pisanja. A samo pol. Zakaj jezik nastavlja še vse drugačne zanke. Pomislimo samo na dolge periode, kjer je glagol kljub svoji moči nekam nesrečno izgubljen.

Nazoren primer bi nam pokazal, kako je glagolu lahko v dragoceno pomoč tudi prav uporabljen pridevnik. V vezani in nevezani umetniški besedi poskrbi za sočnost, polnost in tehtnost, v strokovnih in znanstvenih člankih pa tudi za natančen, pregleden, funkcionalen opis. Zgolj glagolski, povedkovni stavki so sicer po svoje kleni, živi, kmečko odrezavi, a pri tem le ne povsem primerni za vsako prozo in za vsako pesem, ker so dostikrat nekam goli, brez lepote, preveč sekani. Današnjemu človeku je v življenju in knjigi ljubo, če more do dna izčrpati svojo snov, do kraja povedati svojo misel, za tako pisanje pa je kakor nalašč primeren pridevnik, da lahko — če je treba — v celih grozdih prilastkov in prislovnih določil osnovno skopo misel dopolni in vsestransko osvetli. Zlasti še v drugih jezikih, kjer ne sloni vse na glagolu.

Spričo takih nalog je kot beli dan jasno, da tudi slovenščina ne sme zaostajati za drugimi jeziki pri posredovanju dognanj in občutkov. Potrebna je sproščena tekma na vseh področjih. Čutijo jo samostojni ustvarjalci, a ti mogoče še najmanj, ker konec koncev lahko ostajajo v mejah svojega zasebnega besednega zaklada, obogatenega z bero iz prebranih knjig in iz domačega narečja, govora ali žargona.

Večje težave občutijo že znanstveniki in strokovni pisci, zakaj ti se nalogi teže izmaknejo; obravnavani predmet, njegova zapletenost in novost, pa tudi njegova funkcija, delovanje ali stanje jih držijo v tesno omejenem okviru, v katerem je treba predmet čim bolj osvetliti. Naj gre za filozofijo, medicino, pravo ali tehniko, naj gre za obrt ali industrijo, povsod je treba vsaj za nove predmete ali pojme poiskati ustreznih izrazov in ti se dostikrat že težko ognejo zvezi dveh ali več besed, od katerih je vsaj ena pridevnik, zakaj osnovna beseda, goli samostalnik, je večinoma že oddana za kak drug, starejši predmet ali pojem. Ponekod gre ustvarjanje novih términov laže in hitreje od rok, drugod počasneje in teže; nekatere stroke se manj spreminjajo, razvijajo in zapletajo, tako da jih pisec laže dohiteva, drugod, na primer na vseh področjih, ki so v kakršni koli zvezi z razvojem znanosti, tehnike, fizike, mehanike in kemije, pa strokovni pisec z izrazi težko lovi hitro napredujočo stroko.

Se teže pa je prevajalcu umetniške proze, ki je danes tako rada hkrati tudi strokovno in znanstveno dokumentarna. Biografski romani o zdravnikih in izumiteljih, realistična dela s podrobnim opisom posameznih dognanj moderne tehnike ali fantastične vizije o raznih izletih v vesoljstvo, pa tudi romani s področja starih vej denarstva, gospodarstva in tako naprej spravljajo prevajalca dostikrat v neverjetne težave in škripce. Komaj se ogne eni pasti, se že ujame v drugo. Njegov jezik mora biti ne le nazoren in strokovno ustrezen, torej vzet iz stvarnega življenja,

temveč obenem tudi literarno užiten, v posameznih izrazih in frazah estetski in ne banalen. Zato si dostikrat ne more prav pomagati z besedo ali rečenico, ki je sicer med strokovnjaki v rabi, a je narejena tako brez posluha za lepoto jezika, da je v umetniško prozo ne more vključiti. Če bi jo kljub vsemu zapisal, bi neubranjeno bila iz besedila in kvarila vso okolico. A ne samo to. Prevajalec umetniške proze mora loviti izvirnik ne samo v snovi, temveč tudi v slogu, upoštevati in posneti mora preobloženost baročnih del, čustvene odtenke sadov impresionizma ali pa iskano izrazitost ekspresionizma, razen tega pa še najti primeren nadomestek za morebitni historični, kronistični slog izvirnika ali pa za žargonske in dialektične govore. Vse te zahteve se sicer res nikoli ne nakopičijo v eno samo delo, vendar ostane za prevajalca osnovno pravilo skoz in skoz isto: izvirniku mora najti adekvatno slovensko podobo v snovi in slogu, v izbiri besed in načinu podajanja.

Mislim, da mi ni treba posebej poudarjati, da se kaže današnja, atomska doba s svojimi značilnostmi tudi v jeziku. Pri današnjih pisateljih je čutiti po eni strani boj za jedrnatost in nazornost, po drugi pa za izčrpen izraz resničnega stanja. Dramatične vozle romantike, ki jih je dostikrat res najlaže in najmočnejše ujeti in ponazoriti z glagolom, je nadomestila stvarna, včasih kar hladna pripoved iz objektivne oddaljenosti, opremljena s filozofsko, psihološko, strokovno, znanstveno analizo dogodkov in situacij. Za glagol je tu vse manj potrebe, namreč za glagol v njegovem najbistvenejšem pomenu. Dostikrat preizrazit glagol celo moti, ker s svojo dinamiko in nemirno aktivnostjo odvrta od bolj miselnega kot čustvenega opisa. Poglejmo samo majhen, a zgovoren primer s področja sloga. Včasih smo pri navajanju premega govora tako radi brali in pisali: *je udaril po mizi, je zarezal, je izgoltal, je bruhal, se je privezal* itd. Danes veliko raje zapišemo zgolj brezosebni, mirni, diskretni, objektivni *je rekel, je dejal*. Podobno spremembo sloga pa je čutiti v vsem pisanju. Pisatelji klasiki se danes izogibljejo nepotrebnosti in ekspresivnosti, s tem pa je seveda prizadet predvsem glagol kot najglasnejša, najdramatičnejša, najaktivnejša prvina stavka, pridobiva pa pridevnik (kot prilastek in kot prislovno določilo).

Ali torej glagol izumira? In ali ni pridevnik ravno tako izraziti atribut romantike, ekspresionizma in baroka? In tudi hlastnosti, nervoznosti, nakopičenosti? Čemu torej posebej poudarjati razvoj sodobne pridevniške slovenščine, zapostavljati pa njeno glagolsko plat? Mislim, da si danes želimo sredi bučne naglice, ki v nji živimo, v knjigi nekakšnega zatišja, stvarne in naravne poetične lepote; knjiga naj bo s svojo estetsko celoto dopolnitev kričeče, vsiljive vsakdanjosti. Pisanje mora biti nazorno, plastično, živo, razumljivo, pregledno, zanimivo in napeto, vendar pa sodobni klasični pisatelj tega ne dosega z mrtvaškimi lobanjami in ljudmi z bombami, tudi ne toliko z divjimi glagoli (se je razkleščil) kolikor z nizanjem mirnejših, dasi zgovornih pridevniških zvez, pa seveda z uporabo temu primernih stvarnih glagolov, ki so mogoče manj absolutni nosilci stavka, manj kmečko oblastni, manj strastni, izrazito dramatični in čustveni, zato pa bolj opisni, diskretni, meščanski, razumsko analitični, strokovno pristni in naravni. Vse te lastnosti pa seveda po svojem bistvu niso toliko primarna značilnost aktivnega glagola kolikor vseh drugih

besednih vrst, med njimi tudi pridevnika. Od tod vsaj na videz bolj pridevniška, atributivna podoba današnjega jezika, od tod, iz funkcije pridevnika v današnjem pisanju, pa naj izvira tudi skrb zanj, za njegov razvoj in njegovo podobo.

Pridevnik je današnjemu človeku nekam bližji od glagola, ker ga čustveno ne draži, dramatično ne razpenja, mu ne vsiljuje toliko svoje podobe, temveč mu zgolj posreduje objektivno resničnost, iz katere naj si bralec potem sam in svobodno ustvari svoje mnenje, svojo podobo, svojo razumsko sintezo posameznih, analitično podanih elementov. Vloga in pomen pridevnika sta torej danes bolj kočljiva kot kdaj koli. Pridevnik mora biti vsestransko gibčen, kos vsakemu opisu, pri tem pa resen, logičen, nekričav, naraven, bogat z otenki in v pomenu jasen. Od tod tolikšen napor v jeziku za ustrezne in primerne pridevnike, od tod pri nas ob samostalniških mogoče še največ pridevniških tujk, od tod neprenehno iskanje novih pridevnikov z novimi koreni, domačimi in izposojenimi, in z novimi obrazili. In od tod, tudi iz stiske za nova obrazila in nove korene, toliko istih korenov in istih obrazil, ki pa v zvezi z različnimi odnosnicami dajo lahko celo lestvico pomenskih odtenkov, ne glede na popolnoma nespremenjeno obliko pridevnika (na primer: kruh, krušen: krušna moka, krušna drobtina, krušna peč, krušna karta, krušna mati; jedilo, jedilen: jedilno olje, jedilni list, jedilni pribor itd.).

Če zdaj pomislimo na množico obrazil in na veliko oblikovno razgibanost pridevnika (spol, sklon, število, stopnja), potem na njegovo neposredno povezavo s prislovom in razen tega še na tvorni vpliv pridevnika na samostalnik in glagol ter obratno, dalje na vlogo pridevniško rabljenih opisnih in trpnih deležnikov, potem smo si najbrž že zadosti na jasnem o resnični pomembnosti in vsestranski uporabnosti pridevnika. Zato se ne morem sprijazniti s prizadevanji posameznih ljubiteljev slovenščine, ki bi radi zaustavili — po mojem — pravilni in koristni razvoj slovenskega pridevnika in ga vrnili v nekakšno okostenelo stanje, v kakršnem se je ves nesrečen pretezal za časa naših purističnih prizadevanj v preteklosti. Da ne bom s svojim pisanjem segel preveč na široko, se bom to pot omejil samo na dve taki skrajnostni želji, ki bi, preveč togo izvedeni v praksi, lahko vse prej kakor koristili slovenščini.

Ena od teh je misel na nekakšno uniformnost izrazov, narejenih z istim obrazilom. Še pred kratkim sem se moral z vsemi močmi upirati, da ni bilo v obširni strokovni knjigi dosledno izvedeno terminološko veliko preveč primitivno načelo, da je treba vse besede ne samo na novo tvoriti, temveč tudi stare popravljati po enotnih obrazilih. Tako naj bi na primer vsi stroji dobili obvezno moško obrazilo -alnik, -ilnik (mlatilnik, kosilnik itd.), češ da so 1. prejšnji izrazi (mlatilnica, kosilnica), naslonjeni na nemško spačenko *mašina*, napačni in 2. da je obrazilo -alnik, -ilnik edino primerno za poimenovanje strojev in tudi v rabi res samo za take tērmine. Ravno tako mehanično so bila določena tudi obrazila za skupine orodij, priprav, strojnih delov, predmetov, delavcev itd. Tudi v Jeziku in slovstvu smo se že srečali s podobnim prizadevanjem, naj bi se namreč izrazi za boleznj dosledno tvorili z obrazilom -(i)ca. Čeprav so omenjena obrazila danes v resnici tvorna, tako pri samostalniku kakor tudi pri pridevniku, bi vendar táko mehanistično načelo, če bi bilo dosledno

izvedeno, v jeziku ubilo sleherno lepoto in pisanost. V tem je ravno bogastvo in prednost živega jezika v primeri z različnimi umetnimi, zgolj po gluhi sistematiki skonstruiranimi mednarodnimi tvorbami (esperanto itd.). Pomislimo samo na to, kako neradi zapišemo že pri sedanji, razgibani izbiri obrazil zapovrstjo po več izrazov z istim obrazilom. Če se le dá, poiščemo besede, ki imajo v svojem neposrednem sosestvu čimbolj različna obrazila, čeprav v bistvu isti pomen (razen če nam ne gre za poseben pesniški ukras enakoglasja).

Najlepši dokaz za to, da je duh slovenskega jezika drugačen od tega sistematizatorskega prizadevanja, je že pogled na besede s pisano kopico obrazil (in starejših besed tudi brez obrazil), ki nam vendar vse jasno povedo, da gre pomensko v bistvu za isto strokovno vejo, recimo za bolezen, a brez na videz obveznega in nujnega obrazila -(i)ca: krč, nahod, srbež, kap, bramorji, slabokrvnost, božjast, koze, bljuvanje itd. Kakor bi bilo načelo o notnih obrazilih za posamezne pomenske veje lahko tu in tam v omejeni uporabi koristno, tako bi se z neomejeno poplavo izmaličilo.

Podobno kakor za samostalnike so posamezniki skušali in skušajo tudi za pridevnike določiti obvezna obrazila. Kaj naj pove obrazilo -av, kaj -ov, kaj -en itd. Rajni Breznik mi je osem let vtepal v glavo, naj ne pišem svojilno-pridevniških zvez, vendar marsikatero zapišem veliko rajši kot zgolj slovničarsko pravilno, a nekam neživo in zlasti še nerodno tvorbo s predlogi. A o tem še pozneje. Pri pridevniku je v novejšem času posebno tvorno obrazilo -ən. Nekateri bi ga sicer radi zavrlji, drugi mu izkopali ozko strugo in mu določili, kaj sme pomeniti, a je že tako, da se jezik v življenju smeje v pest in kaže osle jeziku v slovničarjevem laboratoriju. Še vsi naši slovničarji so imeli velike težave, ko so skušali to obrazilo definirati; je namreč neverjetno vsestransko in ga srečujemo v vseh mogočih pomenih (podrobneje je o njem v novejšem času spregovoril zlasti dr. Bajec v svojem Besedotvorju slovenskega jezika). Podobno kot obrazilu -ən so posamezniki skušali zakoličiti obseg obrazilom -ov, -nji, -in, češ da izražajo lastnino, in povedati, kdaj je gnezdo sršenovo in kdaj sršenje, kaj je čebelino, kaj čebelno in kaj čebelje. A še slovničarjem se nekako noče prav posrečiti niti zgolj sistematična registracija rabe posameznih obrazil, še manj pa se seveda morejo in smejo uresničiti prizadevanja za mrtvo uniformiranje in problematično sistematiziranje posameznih pomenskih vej z notnimi obrazili.

Druga — za moj občutek pretoga — ljubiteljska vnema se kaže v prizadevanju nekaterih varuhov lepe slovenščine, ko jo hočejo obvarovati tako imenovanega alpskega vpliva in aglutinacije. O tem je bilo tudi v Jeziku in slovstvu že nekaj zapiskov, in sicer deloma lani med odgovori na vprašanja, izrazitejši pa je članek Vinka Gaberskega v letošnji sedmi številki. Kakor je res, da Gaberski med svojimi primeri navaja nekaj nedvomnih jezikovnih šibkosti in anomalij (da ne rečem kar: napak), gre vendar v svoji skrbi mogoče predaleč. Tudi njegovo načelo je namreč táko, da ga je treba v praksi izvajati le s potrebno previdnostjo in zmernostjo, če ne, nam utegne več škodovati kot koristiti.

Naj za boljšo ilustracijo navedem iz njegovega lanskega ugovora zoper tako rabo primere, kako se ne sme pisati in kako je po njegovem bolj v duhu slovenskega jezika: besedna umetnost = umetnost besede;

življenjska pravica = pravica do življenja; delovno torišče = torišče za delo; knjižna izdaja = izdaja knjige; kombinacijska zmožnost = zmožnost kombinacije; izrazni instrument = sredstvo za izražanje; miselna vsebina = vsebina misli; besedni zaklad = zaklad besed; pomenska sfera = področje pomenov; pomenska individualizacija = individualizacija pomenov; izrazno uboštvo = uboštvo izrazov; učni načrt = načrt za pouk; jezikovni pojav = pojav v jeziku; izrazna zmogljivost = zmogljivost izraza; marčna revolucija = revolucija marca 1848; jezikovna in miselna preproščina = preproščina jezika in misli; kritična sposobnost = sposobnost kritiziranja, sposobnost za kritiko; krajevni leksikon = leksikon krajev; starostna stopnja = stopnja starosti; obrisna predstava = predstava v obrisih; besedni umetniki = umetniki besede; stavčni red = red v stavku; stavčni ritem = ritem v stavku; rokopisni oddelek = oddelek rokopisov.

Nalašč sem navedel vse primere, res napačne in tudi le deloma in samo v določenih primerih sporne, da je presojanje vsakemu bralcu brez dolgega utemeljevanja olajšano, zlasti še, če tem doda še zglede iz letošnje 7. številke Jezika in slovstva (str. 333—334). A zdi se mi, da bi lahko, če bi hotel biti poreden, tem dodal še vsaj dva sporna izraza, ki ju je na istih straneh zapisal sam Gaberski. Ali je po njegovem načelu *alpski impulz* in *strokovni znanstveniki* res edino pravilno? Ali bi ne bilo bolje in jasneje tudi *impulz z Alp* ali celo *impulz z onkraj Alp* in *znanstveniki strokovnjaki*? Sicer pa to le mimogrede. Meni se namreč marsikateri od primerov, ki jih je inkriminiral Gaberski, ne zdi tako napačen, da bi moral kamen vreči vanj. Kot človek peresa si namreč na vso moč želim, da bi bil slovenski jezik čimbolj gibčen, čimbolj kos vsem mogočim tujim zvezam. Iz izkušnje vem, da je slovenščini v marsičem pomagano, če ji ob močnem glagolu čimbolj sprostimo in razgiblujemo še pridevnik. Čutim, da bi morali vsakemu samostalniku omogočiti vsaj eno pridevniško tvorbo, če ne več. Pri tem marsikje res ne smemo biti preveč izbirični, ozkosrčni in sitni. *Sortni poskus* je mogoče res šibko in bi bilo lepše *preizkušnja sorte*, tudi *sortno seme* nemara še ni stoodstono edino prav in bi morali pisati *seme za sorto*, vendar poudarjam, da je človeku sredi daljših, zamotanejših priredij in podredij v pravo olajšanje, če sme in more zapisati tako pridevniško zvezo s samostalnikom, ki je po Gaberskem takó hudo neslovenska. V tej zvezi bi rad mimogrede pripomnil še o svojem opažanju slovenskega govora. Zdi se mi, da so enozložnice za govor pri nas nekam nehvaležne; drobijo, sekajo jezik in delajo težave pri izgovarjavi. In predlogi so večidel enozložnice. Veliko elegantneje mi zvenita *stavčni ritem* in *jezikovni pojav* kot pa *ritem v stavku* in *pojav v jeziku* itd. Sicer pa poglejmo, kaj navaja Gaberski v podporo svoji obtožnici.

Pravi, da je to »neorgansko in neslovensko povezovanje in kopičenje besed za izražanje novih pojmov, ki se ne samo upira naravi našega jezika, temveč je vedno krivo nejasnosti, pogosto pa tudi nerazumljivosti ali dvoumnosti, če včasih celo popolne nesmiselnosti«. Če prav čutim, tega nikakor ne bi mogel trditi o marsikateri od obtoženih zvez. Mislim, da so povezave, kot učni načrt, besedni zaklad, stilni prehod, miselni svet, snovna analiza, predmetni učitelj itd., ne le precej ustaljene, temveč tudi zvene čisto domače in so jasne, razumljive, nedvoumne in vse prej kot

nesmiselne. Že spotoma sem navedel nekaj misli v obrambo te trditve. Naj spomnim še enkrat na zveze z besedama krušen in jedilen. Ali bi morali res govoriti in pisati le *karta za kruh* (ko pa ni samo za kruh), *drobtina kruha*, *moka za kruh*, *peč za kruh*, dalje *seznam jedi*, *pribor (orodje) za jed* itd.? In kako naj rečemo potem *krušni materi* in vsem podobnim zvezam, ki jih ne kaže jemati dobesedno, temveč so sad pesniškega prenosa (ali pa včasih res tudi zgolj pomote ali neznanja, vendar sta se jim nastanek in prvotni dobesedni pomen že izgubila v meglo preteklosti, tako da ob rabi take besedne zveze nič več ne mislimo nanj)? Ne da bi dosti premišljevali in ugotavljali, kako je tudi izraz *besedna zveza* po Gaberskem slab in bi morali lepše reči *zveza besed*, pogledjmo rajši, kaj se dá po tem pravilu narediti z zvezama *jezična ploskev* in *jezična ženska*. V izgovoru je sicer jasen razložek: v prvem primeru ima beseda *jezična* padajočo, v drugem pa rastočo intonacijo, vendar pa je zapis v obeh primerih popolnoma enak. Ali je zveza zaradi tega nejasna, nerazumljiva, nesmiselna? Odkrito povem, da imam rajši to inkriminirano zvezo kakor pa razvezano v *ploskev jezika* in *ženska z (dolгим) jezikom*. Vzemimo še en primer: *čeljustna votlina*, *čeljustna zavora*, *čeljustna ženska*, *čeljustni zlom*, *čeljustna ortopedija*, *čeljustna izrastlina*. Res lahko rečemo *votlina med čeljustmi*, *zavora na čeljusti*, *zlom*, *ortopedija čeljusti*, *izrastlina na čeljusti*. Toda ali smo zaradi tega kaj bolj na jasnem, za kaj gre, če rečemo *zavora na čeljusti* in ne *čeljustna zavora*, ko pa še zmeraj ne vemo, da tu ne gre za nikakršno zavoro na človeških ali živalskih čeljustih, temveč za zavoro pri kolesu, kjer posebne z gumo obložene čeljusti stisnejo obod. Dvoumno in nejasno je res *čeljustna ženska*. V dvomih smo, ali naj to razvežemo v *ženska z močno, veliko čeljustjo* ali pa v prenesenem pomenu v *ženska s (predolгим) jezikom*. A zaradi tega bi še ne kazalo obsojati celotne zveze. Prav tako ne nekaterih zvez, ki jih je s to utemeljitvijo grajal Gaberski. V jeziku je zmeraj nekaj dobesedne nejasnosti, nekakšnega dogovora, navidezne dvoumnosti, če jemljemo preveč po črki. A kje smo že čez suho črko! Koliko lepih, duhovitih besednih zvez in prenosov so nam že ustvarili znani in neznani pesniki in pisatelji!

In zdaj še k ugovoru Gaberskega, da s tem »ubijamo jeziku njegovo naturo«. Breznik je v četrti izdaji svoje slovnice (1934) zapisal, da od neživih stvari ne tvorimo pridevnikov s pripono -en, -in ali -ov, in rekel: »Minogokrat rabimo rajši samostalnike v zvezi s predlogi, na primer vrata pri kleti (ne: kletna vrata!), tlak v veži, tla v sobi, vreteno od kolovrata, olupek od jabolka, pokrov za na kad, oklep za na prsi, ključ od hišnih vrat, vrč iz ila.« Danes, po dobrih dvajsetih letih, bi z menoj vred najbrž še marsikdo rajši zapisal: *kletna vrata*, *vežni tlak*, *sobna tla*, *kolovratovo vreteno*, *jabolčni olupek*, *naprsni oklep*, *ilovnati vrč*. Toliko smo torej v tem času že »ubili jeziku njegovo naturo«. Marsikaka Breznikova zveza se nam dozdeva že preveč okorna, zlasti še, če si jo mislimo v stavku. Zato mi nekam zastarelo zveni poziv Gaberskega: »Ne nabirati in kopičiti (aglutinirati), temveč *razvezane besede s predlogi*, predponami in priponami po smislu povezavati ter ritmično in muzikalno podajati.«

Čeprav je — poudarjam še enkrat — Breznikovo in Gaberskega načelo v bistvu pametno in v duhu slovenskega jezika, gre razvoj vendar

svojo pot in v boju za obstanek vzdržijo samo res uporabne besede in besedne zveze, drugo sčasoma odpada, odmira in se brusi. In kakor sem že prej omenil: ravno v zvezi z aglutinacijo se mi zdi, da je v slovenščini pridevniška zveza s samostalnikom sodobnemu človeku nekako bližja, gibčnejša in nazornejša kakor gola zveza dveh samostalnikov (ritem stavka, umetnik besede itd.), ki že takoj pridobi nekaj lepote in elegantnosti, če samostalniku, ki je v genitivu, dodamo še pridevnik ali zaimsek (ritem dolgega stavka, umetnik slovenske besede itd.). Že sedanji SP in najnovejša slovnica sta glede tega precej stran od Breznika in mogoče se bo v prihodnjih izdajah ta razdalja le še povečala, tako da mogoče niti tale moj članek ne bo več dregnil v posebno hudo sršenovo (ali sršenje?) gnezdo. Če pa mi je z njim uspelo opozoriti na pridevnik in povedati, kako je lahko tudi v njem moč in gibčnost našega jezika, je moj namen več ko dosežen.

Blaž Tomažević

MOTIVI IN OBLIKA JENKOVE POEZIJE

Načaljevanje in konec

Osebnostna in reflektivna pesem. V Jenkovi poeziji je le malo sledov, ko se je predajal sproščenemu uživanju sladkosti, ki jih nudi življenje, in trenutkom popolne ubranosti lepote v naravi. Njegovo trajno življenjsko občutje, s katerim čustveno spremlja življenje, dogodke in spoznanja, označujejo v pesmih zelo pogosto rabljeni izrazi, kakor otožnost, žalost, bolečina, bolno ali žalostno srce, samota in podobno.

Vsebinsko je že zgodnja Jenkova osebno izpovedna pesem izpoved razočaranja nad življenjem, zavesti o nepovratnosti mladosti z občutki nežnega srca, prezgodnje resnosti in zrelosti, nihanja med dvomom in upom pred negotovo prihodnostjo in usodo (Naj bo, Korak v življenje itd.). V kasnejših življenjskih obračunih je pesnik sam priznal, da nikdar ni imel mladosti (Modrijanom). V vedni neskladnosti med sanjami in resničnostjo mu je sad »iz krvi spočetega spoznanja« kmalu razbil romantične iluzije. V nesoglasju z življenjem, ki ga je trajno obdajalo z revščinc, se je že v zgodnji zrelosti vedno bolj nagibal k pesimizmu in skepsi. Z bridkostjo osamljenosti je izpovedoval občutke samote, nemoči in zaničevanja sveta (Ptici, Na snegu). Poznal je trpko stanje resignacije in trajne melanholije (V temi). Življenjska usoda z razočaranji v namerah in uspehih mu je pesimizem vedno bolj ostrila. Ob redko povračajočem se upanju (Sprememba, Tolažba) in željah po pozabi in umiritvi (Zelje) je klical tudi razum, naj bi mu ozdravil srce, dokler v pesimizmu bolnega srca ni spoznal, da mu je strup spoznanja kljub lastni volji ukradel poslednjo nado (Kdo mi da sanje). Toda mir resignacije in ubitega srca ga ni zadovoljil (Nesrečni mir). Obupoval je, si želel smrti in mislil na samomor (Zvečer, Obupanec, Pesem obupančeva). Poleg možatega boja z obupom (V brezupnosti) je njegovemu duhu ostajala še